

VILLY BERGSTRÖM
KARL-GUSTAF LÖFGREN

Hellre arbetsmarknadspolitik än devalvering. Svar till Calmfors och Holmlund*

I vår granskning av den empiriska arbetsmarknadsforskningen (Bergström & Löfgren [1991]) visade vi att det är viktigt att skilja på de fall då arbetsmarknadspolitiken höjer den ekonomiska aktiviteten och arbetsmarknadspolitiska insatser som

vid given aktivitetsnivå tar hand om en stigande arbetslöshet. I det senare fallet tycks arbetsmarknadspolitiken inte påverka reallönerna.

Vi framförde också invändningar mot metoden i den empiriska forskningen att skatta långsiktiga effekter av åtgärder som uppenbart är tillfälliga. Arbetsmarknadspolitiska insatser dras ju ned i högkonjunkturer. Vi varnade också för nominallönestelhet, som kan innebära att relationen mellan reallön och arbetslöshet

*Docent VILLY BERGSTRÖM är chef för Fackföreningsrörelsens Institut för Ekonomisk Forskning, FIEF, Stockholm.
Professor KARL-GUSTAF LÖFGREN är verksam vid Institutionen för nationalekonomi, Umeå universitet.*

---

* Magnus Wikström och Anders Vredin har lämnat värdefulla synpunkter på den sakliga kärnan i artikeln. De allmänna reflektionerna svarar vi själva för.

blir en helt annan vid fast växelkurs än den vi observerat under perioder med återkommande devalveringar.

Vår slutsats var att arbetsmarknadspolitik bör sättas in mot stigande arbetslöshet. Däremot var och är vi ytterst tveksamma till Calmfors förslag att hålla inne med arbetsmarknadspolitiken tills den öppna arbetslösheten går över 4 procent och då genomföra en skärpta devalvering.

Calmfors och Holmlund [1991], hädanefter benämnda C-H, har kritiserat vår analys på samtliga punkter. Vi bemöter här deras replik avsnitt för avsnitt.

Den teoretiska ramen

C-H påstår att de estimerar en lönesättningskurva, och de beskriver i *Figur 1* jämvikten på arbetsmarknaden som en skärningspunkt mellan en negativt lutande efterfrågekurva och en positivt lutande lönesättningskurva. Detta anser vi vara en missvisande beskrivning av en marknad karaktäriserad av ofullständig konkurrens. Det är ett grundläggande resultat i ekonomisk teori att monopolföretag (eller prissättande subjekt) saknar en entydig utbudskurva och detta gäller naturligtvis också en fackförening som ensidigt sätter lönen.¹ Att identifiera "lönesättningskurva och dess lutning" är således inte helt oproblemiskt, eftersom kurvan inte finns!

Om vi har fel återstår fortfarande problemet att såväl reallön som arbetslöshet är endogena variabler. Vi vidhåller att det är meningslöst att tala om effekten av en endogen variabel på en annan. Det är enkelt att förstå detta genom att uppfatta kurvorna i *Figur 1* i C-H som en efterfråge- respektive utbudskurva på en konkurrensmarknad. Båda kurvorna, som nu är strukturekvationer, behövs för att bestämma sysselsättning och reallön, och man kan inte tala om effekten av sysselsättningen på reallönen. Längs utbudskurvan är sambandet positivt, medan det är negativt längs efterfrågekurvan. Vad

som bestämmer lösningen är kurvornas läge i planet, och detta bestäms av bakomliggande exogena variabler. Däremot är det naturligtvis sant att om man känner utbudskurvans läge i planet och dessutom jämviktssysselsättningen så kan man också räkna ut jämviktslönen.

De så kallade felkorrigeringsmodellerna som skattats och som kan ges en ateoretisk tolkning antyder dock att det i data finns en långsiktig negativ korrelation mellan reallön och arbetslöshet (och mellan produktivitet och arbetslöshet), vilket fortfarande bekymrar oss, bl a därför att reallönen liksom arbetskraftens produktivitet växer trendmässigt medan arbetslösheten svänger kring en stationär nivå (den naturliga arbetslösheten). Dessa variabler är således osannolika kandidater för ett gemensamt långsiktigt samband (samma kointegrerande faktor); se också nedan. Vi föredrar att tills vidare uppfatta detta resultat som en effekt av alltför korta dataserier. Bent Hansen talar i sin klassiska bok *Finanspolitikens ekonomiska roll* (Hansen [1955]) om relationerna mellan två endogena variabler som "systemelasticiteter". En möjlig tolkning av det långsiktiga sambandet som man erhåller mellan reallön och arbetslöshet är just i termer av en systemelasticitet. Vad koefficienten framför arbetslöshetsvariabeln då representerar är en genomsnittlig korrelation mellan de två endogena variablerna som är instabil över tiden, därför att den beror på en specifik historisk tidserie av exogena variabler.

De empiriska resultaten

C-H skriver: "Den relevanta slutsatsen från de hittills företagna studierna är att

¹ Orsaken är att det prissättande subjektet måste känna hela efterfrågekurvan, medan det under fullständig konkurrens racker om marknadspriset är känt. Lönesättningskurvan kan därför inte ritas utan kännedom om efterfrågekurvans lutning.

ingen tycks förkasta hypotesen att arbetsmarknadspolitiska åtgärder har en mindre lönedepressande effekt än öppen arbetslöshet". Vi instämmer och vi är benägna att gå ännu längre genom att påstå att den empiriska forskningen hittills inte kunnat påvisa någon självständig, robust effekt (positiv eller negativ) av arbetsmarknadspolitik på lönebildningen. Till de studier som vi tidigare nämnt, och de som nämns av C-H, vill vi lägga en nyligen genomförd studie (Löfgren & Wikström [1991]) där arbetsmarknadspolitiska variabler regelmässigt erhåller insignifikanta koefficienter både på kort och lång sikt.²

Att man i ekvationer av C-Hs typ Metod I, där reallönen förklaras av såväl summan av relativ arbetslöshet och relativt antal deltagare i arbetsmarknadspolitiska program som relativt antal deltagare i arbetsmarknadspolitiska program, erhåller en signifikant positiv (en löneuppdrivande) koefficient framför den senare variabeln, även om arbetsmarknadspolitik i sig *inte* har någon självständig löneuppdrivande effekt, är en logisk nödvändighet så snart som arbetslösheten har en signifikant negativ (en lönedämpande) effekt på reallönen. Det beror helt enkelt på att en höjning av antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program måste ske simultant med en nedgång i antalet arbetslösa (summan skall vara konstant), och det är den senare förändringen som verkar reallöneuppdrivande.

Antag, som en enkel illustration, att det föreligger ett samband mellan reallön, ω , relativ arbetslöshet, u , och relativt antal personer i arbetsmarknadspolitiska program, a , med formen:

$$\omega = -2u + 0a = -2u$$

Detta kan skrivas $\omega = -2(u + a) + 2a$. Om vi således gör ett politikexperiment genom att höja a med en enhet samtidigt som vi håller öppen plus dold arbetslöshet, $(u + a)$, konstant, det vill säga vi sänker u med en enhet, kommer reallönen att

öka med två enheter. Det är missvisande att tolka detta som att ökningen av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna höjt lönen, därför att reallönehöjningen beror på att arbetslösheten sänkts. Observera att vi kunde ha valt vilken oberoende variabel som helst som har ett positivt väntevärde och är okorrelerad med reallönen (t ex en konstant plus så kallat "vitt brus") och erhållit ett analogt resultat. Studierna enligt Metod I är av bl a detta skäl mindre meningsfulla.

Om man, som vi, anser att arbetsmarknadspolitiska insatser inte har någon väldokumenterad självständig effekt på lönebildningen, så ligger det nära till hands att också mena att den minskade sysselsättning som motverkas av arbetsmarknadspolitiska insatser är en human, finanspolitisk billig och lönepolitiskt neutral metod att hantera en nedgång i efterfrågan på arbetskraft. Kanske är också arbetsmarknadsutbildning som sådan samhällsekonomiskt lönsam.

Någon sådan slutsats drar emellertid inte C-H i sitt genmäle. Som *Tabell 1* nedan visar, kan detta tolkas så att de sätter stor tilltro till Metod II-studierna. Calmfors & Forslund [1990] och valda resultat hos Skedinger [1990], vilka ger signifikanta effekter på lönebildningen av arbetsmarknadspolitik, innebär att de drar allmänna jämviktsslutsatser på basis av *en* relation när åtminstone två är nödvändiga.³

Om man vill uppskatta jämviktseffekterna av arbetsmarknadspolitik är det svårt att förstå varför man skall gå omvä-

² Datamaterialet består av halvårsdata för industrin, till skillnad från de års- och kvartalsdata som använts i många av de tidigare studierna. Även Löfgren & Wikström reproducerar långsiktigt negativa korrelationer mellan reallön och arbetslöshet, till vilka vi inte har någon helt tillfredställande förklaring.

³ I Skedinger [1990] är också aggregeringsgraden otillräcklig för en allmän jämviktstolkning.

Tabell 1 Reallönernas känslighet för variationer i de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna vid en given öppen arbetslöshet i sex svenska studier.

Studie	Kort sikt	Lång sikt
Calmfors & Forslund [1990]	0,06 ^{ab}	0,10 ^{ab}
Forslund [1991]	0,02 ^b	0,02 ^b
Calmfors & Nymoer [1990]	0,01	—
Holmlund [1990]	0,01 ^c	0,02 ^c
Skedinger [1990]	0,01	0,04 ^a 0,03
Löfgren & Wikström [1991]	0,035	0,007 ^d

- Anm: (a) Dessa skattningar är statistiskt signifikanta på 5%-nivån.
 (b) I dessa fall är det fråga om elasticiteter, till skillnad från övriga skattningar som anger semielasticiteter.
 (c) Denna elasticitet är omräknad från vanlig elasticitet med hjälp av genomsnittet för samplet.
 (d) Det är i sträng statistisk mening fel att använda t-värdena för koefficienterna i långsiktssambandet för att dra slutsatser om statistisk signifikans. Variablerna är icke stationära och den vanliga inferensteorin är inte giltig.

gen via systemets strukturform. Varför inte undvika alla identifikationsproblem genom att estimeras en reducerad form där produktreallönen förklaras av arbetsmarknadspolitik och andra exogena variabler, så som produktivitet (om den nu är exogen), skatteklar m m. Om man gör det på det datamaterial som Löfgren och Wikströms studie bygger på, förblir de arbetsmarknadspolitiska variablerna insignifikanta. Det är dock notabelt att koefficienterna vid skattningen av nivå sambanden genomgående är negativa. Motsvarande semielasticiteter som i *Tabell 1* är $-0,03$ för beredskapsarbeten och $-0,08$ för arbetsmarknadsutbildning.

Frågan om arbetsmarknadspolitiska effekter på svensk lönebildning har undersökts inom ramen för en allmän jämviktsmodell, nämligen SNEPQ, som utvecklats vid FIEF och Nationalekonomiska institutionen vid Uppsala universitet. Problemet gäller ytterst Sveriges konkurrenskraft och externbalans, men simuleringsexperimenten har gjorts också för att studera effekterna av arbetsmarknadspolitik

på lönerna. Två olika typer av löneekvationer har använts – en reallöneekvation, vars nyttoteoretiska underbyggnad är stark, och en nominallöneekvation, eftersom det är nominallönerna det förhandlas om.

De mer relevanta experimenten med SNEPQ gäller följande: Hur påverkas den arbetslöshet som är förenlig med konstant relativ kostnad per producerad enhet (RULC) av arbetsmarknadspolitik och den arbetslöshet som är förenlig med jämvikt i bytesbalansen? Dessa två simuleringsexperiment kan ses som bestämningar av varianter av en så kallad NAIRU. (Konstant RULC respektive jämvikt i bytesbalansen i stället för konstant inflation.)

Simuleringarna avseende lönerna underbygger C-Hs ståndpunkt. Ökade arbetsmarknadspolitiska insatser "tränger ut" sysselsättningen på den öppna arbetsmarknaden genom höjda lönekostnader. Däremot visar det sig att "NAIRU" definierad på de två alternativa sätten, som vi nämnde ovan, påverkas mycket litet av

arbetsmarknadspolitiska insatser, vilket tyder på att dessa insatser endast har korttidseffekter på arbetslösheten.

Metodologiska invändningar

C-H förstår inte våra problem med det långsiktiga sambandet mellan reallön, produktivitet och arbetslöshet. Låt oss försöka förklara vad vi menar. Enligt vår mening är frågan fel ställd. För det första är arbetslösheten en endogen variabel, och man kan inte tala om effekten av en endogen variabel på en annan. För det andra, om arbetslösheten är en stationär variabel kommer den efter varje störning att återgå till den stationära nivån och komparativ statistik är därför meningslös.

Våra statistiska test säger emellertid att det finns ett långsiktigt samband mellan arbetslöshet och reallön (arbetslösheten ingår tillsammans med reallön och produktivitet i en kointegrerande faktor), och då är det antingen fel på teorin och/eller på "statistiken". Vilket som är fallet avstår vi från att bedöma, men det är värt att notera att de långsiktiga samband som den empiriska forskningen hittills åstadkommit innebär att en långsiktigt låg arbetslöshet är förenlig med en långsiktigt hög reallön. Det låter i ett LO-perspektiv för bra för att vara sant!

De avvikelser från trenden som C-H anser att arbetsmarknadsvariabler kan förklara bör, menar vi, fångas av att kortsiktiga variationer i tex arbetslösheten (differensen mellan relativ arbetslöshet vid två på varandra följande tidpunkter) förklarar variationen i reallönen. Några sådana resultat som är robusta är svåra att åstadkomma på existerande databaser. Se tex de icke-signifikanta korttidselasticiteterna i *Tabell 1*.

Nominallönestelhet

I denna fråga ger C-H oss vår enda poäng. "Det finns all anledning att ta problemet nominell lönestelhet på allvar". Vi med-

ger gärna att vi borde ha nämnt de försök som gjorts för att kontrollera för devalveringseffekten. Någon definitiv lösning på hur detta skall göras och vad effekterna blir finns inte, enligt vår mening.

Phillipskurvan

Vår introduktion av en alternativ ansats var bland annat ett (misslyckat?) försök att belysa det faktum att ett bra utbytesförhållande mellan lediga platser och arbetslöshet (en "bra" så kallad Beveridgekurva), allt annat lika, kan ha vissa nackdelar för en återhållsam lönebildning. Layard [1991] missar detta, kanske därför att han inte analyserar problemet med utgångspunkt från en ren efterfrågeöverskottshypotes för lönebildning. Vår "teoretiska" slutsats är dock, liksom hos Holmlund & Lindén [1991], att arbetsmarknadspolitikens totaleffekt på lönebildningen *a priori* är obestämd.

Ett långsiktigt samband mellan arbetslöshet och reallön är väl för övrigt svårt att förena med det faktum att den traditionella Phillipskurveansatsen förkastats i många empiriska studier. På lång sikt råder full sysselsättning, och reallönen bör bestämmas av produktivitetsutvecklingen.

Resultatens robusthet

C-Hs slutsats är att vår artikel är ett exempel på hur man *letar* invändningar mot resultat som man inte tycker om. Det är säkert så, men man kan tycka illa om resultat av flera skäl. Förutom metodologiskt inriktade invändningar, som att man inte kan dra policyslutsatser från estimationer av kurvor som inte är väldefinierade, medger vi gärna att vi finner det irriterande att hjälp till arbetslöshetsdrabbade människor har effekter som allvarligt försvårar stabiliseringspolitiken. Om detta ändå visar sig vara fallet finns det för oss som forskare all anledning att, trots irritationen, ta detta på allvar. Men hur man i

en sådan situation, som en av våra kritiker, värderingsfritt kan komma fram till att en förannonserad inre devalvering som utlöses vid fyra procents arbetslöshet är bättre än arbetsmarknadspolitiska åtgärder, förstår vi inte.

Slutord

Vi gör det enkelt för oss och upprepar slutorden i vår huvudartikel som vi inte finner anledning att ändra på. Det finns stöd för att arbetsmarknadspolitiken höjer reallönerna när den sätts in med en sådan kraft att arbetslösheten i ekonomin faller. Däremot har arbetsmarknadspolitik svag eller ingen självständig effekt på lönebildningen, när den sätts in mot stigande arbetslöshet. Om man överhuvudtaget skall bedriva stabiliseringspolitik i en konjunkturedgång – vilket vi menar – är vi därför fortfarande benägna att argumentera för arbetsmarknadspolitiska insatser.

Referenser

- Bergström, V & Löfgren, K-G, [1991], "Arbetsmarknadspolitik under krisen?". *Ekonomisk Debatt*, årg 19, nr 4, s 328–335.
- Calmfors, L & Holmlund, B, [1991] "Hur ska studierna av arbetsmarknadspolitikens effekter bedömas? Replik till Bergström och Löfgren. *Ekonomisk Debatt*, årg 19, nr 5, s 448–454.
- Hansen, B, [1955], *Finanspolitikens ekonomiska teori*, SOU 1955:25. Stockholm
- Holmlund, B & Lindén, J, [1991], "Job Matching, Temporary Public Employment, and Equilibrium Unemployment". Stencil. Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet.
- Layard, R, [1991] Varför överge den svenska modellen? *Ekonomisk Debatt*, årg 91, nr 4 s 304–308.
- Löfgren, K-G & Wikström, M, [1991], "Lönebildning och arbetsmarknadspolitik". I *Arbetsmarknadsdepartementets årsbok 1991*.